

močni primemo za vajeti v blagor prihodnosti.

Pa le po slogi, po jedinstvi moramo uspešno rešiti to nalogo. Ako bomo složni, bode „Učiteljski Tovariš“ z divno močjo mirujoče in omahovalce tiral s sáboj, vcepljal nam ljubezen in marljivost do svojega poklica in iz tega neprenehane vpliva vzrastla bode plemenita cvetka: delavnost vsega slovenskega učiteljstva. Na ta način nas bode budil „Učiteljski Tovariš“ iz duševnega spanja in postavil nam v srce zvestega stražnika, čegar geslo se bode po naših prsih razlegalo s presunljivim klicem: delaj! in tako vzbujal slovenskemu učiteljstvu zavest do poklica.

Zato sodeluj sleharni slovenski učitelj pri našem društvenem glasilu; sodeluj pa

duševno in gmotno. Duševno podpiraj „Učiteljski Tovariš“ vsakdo s tem, da v teku jednega leta, če ne več, vsaj jeden članek, praktičen poskus ali dopis uredništvu pošlje. Gmotno pa podpiraj „Učiteljski Tovariš“ vsakdo s tem, da se sam naroči na list, ga širi med učiteljstvom in narodom ter pravočasno plačuje naročnino.

Zrno do zrna pogača;
Kamen do kamna palača.

Na ta način bodi vsakdo deležen pri zidanji stavbe, koja bode našemu narodu in potomcem našim pričala o našem složenem delovanju in trudu za ugled in korist našega stanu in blaginjo slovenskega šolstva.

Jakob Dimnik.

Potreba

novega načrta za mesto Ljubljano in okolične karte v šolske namene.*)

Kdor je imel že kdaj priliko razlagati učencem zemljepisne karte in njih razumevanje, ta vé, kako težko jim je dopovedati mero, v kateri so karte napravljene, in pa njih razmerje s pravo površino predstavljene zemlje. Učenci ne morejo presoditi po predloženi karti, kako velika je v resnici tista zemlja, ki je na karti narisana in koliko iznaša prava oddaljenost na karti zaznamovanih krajev. Zato pa je treba nazornega pouka in pokazati učencem več kart jedne in iste zemlje v različni meri. Iz tega namena imajo tudi novejšje karte celih zemljin narisane v jednom kotu Avstro-ogersko monarhijo ali pa srednjo Evropo v merilu glavne karte, da potem učenci lahko primerjajo, kako ogromno zemljišče je predloženo na celi karti.

Učitelj mora učencu najpoprej pokazati načrt učne sobe, n. pr. v merilu 1:100, potem celega šolskega poslopja in bližnjih hiš. To pa se ne more narisati na šolsko tablo v isti veličini in istem merilu kakor učno sobo, zato je treba merilo zmanjšati ali razmerno število povečati, n. pr. 1:1000. Pa tudi v tem merilu ne bode mogoče spraviti mnogo poslopij ter med njimi ležečih ulic, trgov in vrtov na šolsko desko, nego treba bode merilo zopet zmanjšati, n. pr. 1:2000, da se morda vse mesto na tablo spravi. Pri takem postopanju dobé učenci pojem o „pomanjšanem merilu“ (verjüngter Masstab) in se naučé spoznavati, kaj pomenijo sorazmerne številke, ki naznanjajo, v kaki veličini je karta napravljena.

Največji, vsem pristopni zemljevidi so, kakor znano, katastralne mape, narisane v merilu 1:2880, t. j. vsak mili-

*) Uredništva naših listov prosimo, da opozoré svoje čitatelje na ta poziv. Ured.

meter na mapi pomeni skoro 3 metre v naravi. Za vso Ljubljano hoče se štiri velike liste iz katastralne mape, kateri se sicer lahko kupijo v mapnem arhivu, ali stanejo precej denarja, zlasti če so „adjustirane“, t. j. z barvami preskrbljene, ki pomenijo poslopja, vode, pota in razne vrste kulturnih zemljišč. Zato se ne more zahtevati od posameznega učitelja, še manje seveda od učenca, da se preskrbi s takimi načrti. Treba je torej načrtov v manjšem merilu in sicer tako cenih načrtov, da si jih lahko omislijo tudi učenci, čijih roditelji so količkaj imovitejši.

Izmed novejših načrtov Ljubljane sta meni dva znana. Prvega je izdal (kdaj?) Jožef Blaznik (načrtal Emil Luterotti) in ga poklonil tedanjemu predsedniku kmetijske družbe Andreju grofu Hohenwartu. Izdelan je v merilu 1:5760, torej še jedenkrat manje, nego katastralne mape. Načrt je zelo pomnivo in do pičice točno risan, le obronki šišenskega vrha niso posebno srečno izpeljani. Na njem seveda novejših poslopij ni in ker ima tudi staro poznamovanje ulic in stare številke hiš, je sedaj le še historične vrednosti.

Drugi načrt je izdal naš marljivi zalagatelj J. Giontini pri Kōketu na Dunaji, a risal ga je Aleksander Zhuber pl. Okrog. Tudi ta načrt nima letnice, kdaj je izšel, a gotovo predno so začeli Rudolfinum zidati, ker je šele njegov prostor na načrtu zaznamovan. Ta načrt pa ni točno po mapi risan in ima tudi sicer mnogo nedostatkov. Tako n. pr. on ne pové, v kateri méri je izdelan in jaz sem se dolgo mučil ter primerjal ga vsestranski z mapo, predno sem izračunil, da je v merilu 1:6580. On ima sicer nova ulična imena, ali le malo hišnih števil. Na zahodni strani se pogreša Rudolfov kolodvor in tobačna tovarnica. Neraven svet na tem načrtu ni naznačen in tudi nima nadmorskih višin. Sploh se mu pozna na prvi pogled, da je le bolj po „vidu“, nego s pomočjo merilnih instrumentov risan. Jediná njegova prednost obstoji v tem, da je jako po ceni.

Jasno je torej, da potrebujemo novega načrta ljubljanskega mesta.

Gledé merila, v katerem bodi ta risan, priporočal bi jaz razmerje 1:5760. Izhajalo bi se sicer lahko tudi z nekoliko manjšim razmerjem, n. pr. 1:6250, ki je polovica takoimenovanega „dvojnega vojaškega merila“ (novega), namreč 1:12500. Za kako popotno knjigo, ali pa za kak „vodič“ zadoščal bi tudi načrt v merilu 1:10.000, ker bi se potem lahko več okolice privzelo. V tem poslednjem razmerji imamo narisano, a žal še ne izdano karto vsega ljubljanskega barja od inženjerja Podhajskega.

In kdo naj izdá nov načrt ljubljanskega mesta? — Najbolje bi bilo, ko bi se prejšnji založnik g. Giontini zopet lotil tega podjetja, saj se mu ni bati izgube. Nasprotno, dober in natančen načrt bodo učitelji radi priporočali svojim učencem in ti jih bodo mnogo kupili. Da pa tudi razne uradnice in trgovinske pisarne ne morejo biti brez mestnega načrta, to ve vsakdo in zato se bode izvestno dobro prodajal. Če bi se pa ne lotil tega dela privatni podjetnik, potem naj vzame vso to stvar mestni šolski svet v svoje roke, kateremu bode itak skrbeti tudi za druga zemljevidna učila. Po mapah pa lahko reducira načrt vsak kartografičen zavod na Dunaji.

Z načrtom ljubljanskega mesta pa bode storjen stoprav prvi korak v pojasnjevanji in tolmačenji zemljevidov. Poleg njega treba bode omisliti tudi stenski zemljevid ljubljanske okolice. To pa ne samo zaradi tega, da se pokaže učencem, kako daleč ta okolica sega in katere vasi se v njej nahajajo, ampak v prvi vrsti zaradi tega, da se naučé, kako se vzvišenosti in strmine na kartah rišejo. Okolični zemljevid ne sme biti namreč gol, ampak v vseh svojih podrobnostih natančen in popolen, obsegati mora vse griče in gore ter sploh vse zanimivejše predmete, da potem učenec narisano karto sam lahko primerja s predmeti, kakor se v njega bližnji okolici v resnici nahajajo.

In tako okolično karto narisati nam ponuja „vojno-zemljepisni zavod“ na Dunaji. On ima narisano vso monarhijo v izvirnih sekcijah, ki so izpeljane v merilu 1 : 25.000, t. j. vsak kilometer narave znaša na teh sekcijah 4 cm, ali pa vsak milimeter na njih odgovarja 25 m v naravi. To je tolikošno merilo, da dopušča na karto narisati vsako hišo, vsako stezo, vsako brv in vsako mlako. Poleg tega so na nji izohipse potegnjene ne le od 100 do 100 m višine, kakor na specialni karti, ampak od 20 do 20 m; da, v ravninah so te izohipse potegnjene tudi od 10 do 10 m in včasih še celo od 5 do 5 m! To je tolikošna natančnost, da lahko določiš nadmorsko višino vsakemu kraju in vsakemu predmetu, ne da bi se pri tem zmotil za več nego 5—10 m. Cerkve in druge važnejše točke imajo itak pridejane višinske številke. Vrh tega obeta omenjeni zavod izpeljati okolične karte v šestih barvah, tako da bodo imele gore, vode, poslopja, ceste, gozdi in travniki vsak svojo barvo. Natančnost in preglednost teh kart je torej mojsterski popolna. Omeniti je še, da je tudi pisava krajevnih imen jako velika in krepka (ime glavnega mesta je n. pr. z 6 mm visokimi črkami zapisano), da se karto prav lahko rabi kot stensko karto in da bodo učenci tudi bolj od daleč razločevali posamezne predmete.

Takošna karta bi stala v 300 izvodih okoli 800 goldinarjev, vsak izvod bi stal torej okoli 2 gld. 70 kr. To je tako majhna vsota, da si za njo lahko vsakdo naroči okolično karto ljubljansko. Visoka bi bila taka karta 180 cm, široka pa 150 cm. V tej velikosti bi obsegala lahko na severu tudi mesta Škofja Loka, Kranj in Kamnik ter njih najbližjo okolico. Tako bi jo tudi meščani in uradi tu omenjenih mest lahko z velikim pridom rabili. Pa

tudi tamošnjim šolam bode tako dolgo dobro služila, dokler ne dobé svojih lastnih okoličnih kart.

Pa tudi še s to karto ne bode dosežen smoter zemljevidnega pouka, nego treba bode tudi skrbeti za okolične karte v merilih 1 : 75.000 (nova specialna karta) in 1 : 200.000 (nova generalna karta). Prvo deloma že imamo, ker je izdal vojno-zemljepisni zavod tako imenovano „Umgebungskarte von Laibach“ v omenjenem merilu, le da ta na jugu ne sega prav do meje ljubljanske okolice. Vsekako pa lahko iz specialne karte sestavimo tako okolično karto. Drugo pa ponuja tudi izdelati imenovani zavod in sicer po jako nizki ceni. Ti dve okolični karti v zvezi s prvo bi potem popolnoma zadoščali pojasniti učencem razmerje med posameznimi merili in kako naj se po kartah preračuni veličino posameznih zemljin, ali pa daljavo med posameznimi kraji.

Za sedaj nam je najbolj potrebna okolična karta v merilu 1 : 25.000. Morda bode moral tudi to karto založiti mestni šolski svet. Mogoče pa, da se oglasi tudi kak drug zalagatelj, ali vedeti mu je treba, koliko naročnikov bode dobil. Vojno-zemljepisni zavod je namreč pripravljen karto izdelati tudi le v 100 izvodih, ali pa še v več nego 300. Zato se obračamo tu ne le do vseh šolskih vodstev, nego tudi do vseh c. kr. uradov, dalje do županijskih in županijskih uradov, na vse trgovinske in obrtne pisarnice ter na posameznike, naj blagoizvolé uredništvu našega lista naznanjati, koliko izvodov bi bili pripravljeni naročiti si. Kakor hitro bode število naročnikov vsaj približno znano, potem se karta koj naroči na Dunaji.

S. Rutar.

